

Spasimir Domaradzki

Wybory samorządowe w Bułgarii. Walka formalnych koalicjantów

29 października 2023 r. w Bułgarii odbędą się wybory samorządowe. Mają one kluczowe znaczenie dla ugrupowań politycznych, które obecnie tworzą rząd rotacyjny Denkow-Gabriel. Ich wyniki nie tylko będą stanowiły ocenę polityczną ze strony wyborców dla osobliwej formuły współpracy między głównymi rywalami, tj. GERB oraz koalicją Kontynuujemy Zmianę – Demokratyczna Bułgaria, ale mogą również istotnie wzmocnić lub osłabić każdego z nich, co może mieć wpływ na stabilność rządu.

Wybory samorządowe. Po pięciu kolejnych wyborach parlamentarnych przeprowadzonych w ciągu ostatnich dwóch lat, 29 października 2023 r. w Bułgarii odbędzie się pierwsza tura wyborów samorządowych. Druga tura wyborów zaplanowana jest na 5 listopada i zostanie zorganizowana w gminach, gdzie żaden z kandydatów na naczelnika nie uzyskał poparcia powyżej 50% w pierwszej turze. Druga tura jest balotażem między dwoma kandydatami z najlepszym wynikiem z pierwszej tury.

W Bułgarii jest 265 gmin. W wyborach samorządowych wybierani są naczelnicy 265 gmin (*кметове*), naczelnicy rejonów (35 naczelników rejonów w dużych miastach: 24 w Sofii, 6 w Płowdiwie i 5 w Warnie), a także 3042 naczelników miejscowości (*кметове на кметства*) (liczących powyżej 100 na stałe zameldowanych osób) oraz 5053 radnych gminy (*общински съветници*). Wybory samorządowe nie odbywają się w 117 wioskach zamieszkałych przez mniej niż 100 osób w dniu obwieszczenia daty wyborów przez prezydenta. W takich przypadkach nowy naczelnik gminy wyznacza swojego namiestnika (*кметски наместник*). Do wyborów przystępuje 9 ugrupowań koalicyjnych oraz 58 partii politycznych.

Samorząd w Bułgarii. Gmina (*община*) jest podstawową jednostką administracyjno-terytorialną samorządu terytorialnego, w której realizowana jest samorządność lokalna. Gmina posiada odrębną osobowość prawną oraz własny majątek. W 2002 r. kompetencje gmin zostały uzupełnione o pewną autonomię finansową wskutek podziału wydatków na państwowe i lokalne. Centralne organy państwowe i ich terenowi przedstawiciele sprawują nadzór nad legalnością aktów samorządu lokalnego (art. 144 Konstytucji Republiki Bułgarii). Rada Gminy jest organem samorządu lokalnego.

Zgodnie z ustawą o samorządzie i administracji terenowej (art. 17) samorząd terytorialny ma prawo i realną możliwość samodzielnego rozstrzygnięcia przez obywateli i wybrane przez nich organy wszystkich spraw o znaczeniu lokalnym, które zostały wskazane w ustawie. Kompetencje te obejmują: zarząd mieniem, przedsiębiorstwa komunalne, finanse komunalne, podatki i opłaty, administrację komunalną; zagospodarowanie przestrzenne; edukację; opiekę zdrowotną; kulturę; roboty publiczne i działalność komunalną; wsparcie społeczne; ochronę środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych; utrzymanie i zachowanie zabytków kultury, historii i architektury; rozwój sportu, rekreacji i turystyki; ochronę przed katastrofami.

Kontekst polityczny. Obecne wybory samorządowe są pierwszymi od czasu destabilizacji bułgarskiej sceny politycznej po masowych protestach przeciwko rządowi byłego premiera Bojko Borisowa i jego partii Obywatele na rzecz Europejskiego Rozwoju Bułgarii (*Граждани за европейско развитие на България*, GERB) w latach 2020-2021. Podczas ostatnich wyborów samorządowych w 2019 r. GERB zdobyło władzę w 17 z 28 miast wojewódzkich. Do rzadkości należały sytuacje, gdy lokalne komitety były w stanie wygrać z GERB lub którymś z pozostałych ugrupowań parlamentarnych, takich jak Bułgarska Partia Socjalistyczna (*Българска социалистическа партия*, BSP) (czterech burmistrzów) lub Ruch na rzecz Praw i Wolności (*Движение за Права и Свободи*, DPS) (jeden burmistrz). Wymienione powyżej ugrupowania utożsamiane są przez tzw. partie reformatorskie, tj. Koalicją Kontynuujemy Zmianę – Demokratyczna Bułgaria (*Продължаваме промяната – Демократична България*, KZ-DB), ze starym układem politycznym, istniejącym przez lata na bułgarskiej scenie

politycznej, opartym na klientelizmie i korupcji oraz nieformalnej współpracy formalnych rywali politycznych, utożsamianym z rządami tzw. „partii *status quo*”, do których zalicza się ugrupowania, które odgrywały kluczową rolę w bułgarskiej polityce w latach 2009-2012, w tym GERB premiera Bojko Borisowa, Ruch na rzecz Praw i Wolności (DPS) oraz Bułgarską Partię Socjalistyczną (BSP).

O ile we wcześniejszych wyborach samorządowych rywalizacja toczyła się między partiami reprezentującymi poprzedni układ na bułgarskiej scenie politycznej, o tyle obecna kampania wyborcza odbywa się w nowym środowisku politycznym, ponieważ dla ugrupowań reformatorskich jest to pierwsza możliwość zaistnienia na szczeblu lokalnym. W przypadku wygranej ugrupowań reformatorskich (KZ-DB) może dojść do poważnego osłabienia poparcia dla GERB oraz pozostałych partii *status quo*, które wykorzystywały samorządy do praktyk klientelistycznych. To właśnie perspektywa braku kontroli nad przygotowaniem do wyborów samorządowych była jednym z powodów – o ile nie kluczowym – utworzenia przez GERB wspólnego rządu z głównymi rywalami politycznymi z KZ-DB w czerwcu 2023 r. w ramach rządu rotacyjnego Denkow-Gabriel (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 865](#)).

Zarówno Borisow, jak i KZ-DB dążą do zdobycia lokalnej władzy na poziomie samorządowym. Dobry wynik dla GERB pozwoli Borisowowi utrzymać kontrolę nad swoim zapleczem partyjnym, które przez lata zapewniało mu dominującą pozycję w bułgarskiej polityce. Z kolei dla KZ-DB jest to pierwsza i niezwykle ważna okazja do zakotwiczenia swoich przedstawicieli na poziomie lokalnym i zdobycia dodatkowych narzędzi do wzmocnienia struktur partyjnych. Tylko w ten sposób KZ-DB byłaby w stanie na dłuższą metę konkurować z GERB i dążyć do jego osłabienia. Paradoksalnie oznacza to, że partie tworzące obecnie (z rozsądku) koalicję rządową widzą w sobie najważniejszego przeciwnika politycznego.

Nie należy przy tym zapominać o wizerunkowym i politycznym znaczeniu wyników wyborów samorządowych. Ewentualna utrata kontroli nad głównymi miastami będzie oznaczać kontynuację procesu zmiany i odejście od dotychczasowych praktyk politycznych w bułgarskiej polityce, utożsamianych z wieloletnimi rządami GERB, DPS i BSP. Partie reformatorskie (KZ-DB) widzą największe szanse na przejęcie władzy w Sofii i Płowdiwie.

Wnioski. Największymi rywalami w nadchodzących wyborach samorządowych są formalni koalicjanci w rządzie Denkow-Gabriel – GERB oraz KZ-DB. Dla każdego z tych ugrupowań wyniki uzyskane w obecnych wyborach wskażą perspektywy ich dalszego rozwoju. Koalicja KZ-DB zaryzykowała swoją reformatorską wiarygodność, godząc się na utworzenie rządu z GERB. Reformatorski wizerunek KZ-DB osłabia również fakt, że – mimo politycznych deklaracji – rządowi Denkow-Gabriel nie udało się przeprowadzić ani reformy wymiaru sprawiedliwości, ani też hucznie zapowiadanej reformy konstytucyjnej. Dlatego ewentualny niekorzystny wynik nie tylko osłabi pozycję KZ-DB wobec GERB, ale również będzie oznaczać taktyczną porażkę przywódców partii reformatorskich.

Dla Borisowa słaby wynik oznaczałby, że jego taktyka, polegająca na osłabieniu przeciwnika przez współpracę, się nie sprawdza. Borisow liczy zapewne, że dobry wynik GERB pozwoli mu zmusić partie reformatorskie do daleko idących ustępstw w kontekście zaplanowanej na pierwszą połowę 2024 r. rotacji na stanowiskach w rządzie. Może również zachęcić go do zerwania koalicji i organizacji nowych, kolejnych już przedterminowych wyborów parlamentarnych, aby dodatkowo osłabić partie reformatorskie w Zgromadzeniu Narodowym.

Wyniki głosowania w głównych miastach, takich jak Sofia, Płowdiw, Warna i Burgas, będą miały duże znaczenie symboliczne w kontekście niestabilnej sytuacji politycznej w Bułgarii. Przed wszystkim dlatego, że dotychczas władzę w większości z nich sprawowało GERB. W przypadku Sofii prezydent Jordanka Fandykowa z GERB, która rządziła stolicą przez trzy kadencje, nie startuje w wyborach, a w jej miejsce Borisow wystawił znanego dziennikarza Antona Hekimiana, który nie był dotąd formalnie związany z GERB. Według sondaży przedwyborczych Hekimian może liczyć na 23,7% głosów. Biorąc pod uwagę dotychczasowe słabe wystąpienia Hekimiana w kampanii wyborczej, jego wynik będzie odzwierciedleniem wielkości i mobilizacji twardego elektoratu GERB w stolicy. Wśród pozostałych 22 kandydatów na urząd prezydenta Sofii wymienić należy wspólnego kandydata KZ-DB i ruchu Ratuj Sofię (*Спаси София*) Wasila Terziewa, który prowadzi w sondażach (33,8%), oraz działaczkę związkową Wanię Grigorową (13,8%), którą poparła BSP. Nie jest wykluczone, że słaby

wynik Hekimiana może doprowadzić do drugiej tury, w której zmierzą się Terziew z Grigorową. W Płowdiwie GERB nominowało dotychczasowego naczelnika jednego z rejonów Kostadina Dimitrowa, któremu sondaże przewidują poparcie na poziomie 30%. KZ-DB wystawiła z kolei wykładowcę akademickiego i posła Iwajło Staribratowa, którego poparcie szacowane jest na 24,6%. Dobry wynik GERB w wyborach samorządowych oznaczać będzie, że potrzeba zmian, kojarzona z partiami reformatorskimi, traci swój impet, a ugrupowania *status quo* na czele z GERB utrwala swoją pozycję w samorządach na kolejne pięć lat.